

BRAĆA IVAN I MATE SOBOL - PRIMJER LIJEČNIKA; JAVNIH DJELATNIKA I ANTIFAŠISTA

Uremović, Vladimir; Vukelić, Ivan

Source / Izvornik: **Acta medico-historica Adriatica, 2004, 2, 227 - 234**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:915881>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of
Medicine - FMRI Repository](#)

BRAĆA IVAN I MATE SOBOL – PRIMJER LIJEČNIKA, JAVNIH DJELATNIKA I ANTIFAŠISTA

THE SOBOL BROTHERS IVAN AND MATE – PHYSICIANS, PUBLIC FIGURES AND ANTIFASCISTS

Vladimir Uremović¹ i Ivan Vukelić²

SUMMARY

This review is in memory of brothers Ivan and Mate Sobol, who were the role models as fine physicians, public figures and antifascists.

Doctor Ivan Sobol (1885-1941) graduated from the Medical School in Prague and changed several Croatian towns before he settled in Crikvenica in 1912, where he worked until his death. The townsfolk remembered him by skilful practice, then by his activity in promoting health tourism in Crikvenica and especially in promoting collaboration and friendship with other nations, Czechs and Slovaks in particular. When WW2 broke out, Ivan Sobol worked under cover for the antifascist movement, but was betrayed and shot by Italian fascists with a group of hostages.

Like his elder brother, doctor Mate Sobol (1904-1943) graduated in Prague and practiced medicine in his own office and then as a navy physician in Selce. After Italian occupation and the execution of his brother in 1941, he joined the partisan movement. He mostly practiced in a partisan hospital in Drežnica. During an enemy offensive in 1943, he had to hide with his sick and wounded patients and suffer extreme conditions. He died of typhus the same year.

In memory of the Sobol brothers, Rijeka General Hospital bore their name for a number of years.

Key words: *history of medicine, 20th century, physicians, WW2, Croatia*

¹ Umirovljeni profesor Ginekologije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Adresa za dopisivanje: Prof. dr. sc. Vladimir Uremović, Strossmayerova 14, 51000 Rijeka.

² Student Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Sl. 1. Dr. Ivan Sobol
(1885 – 1941)

DR. IVAN SOBOL

Rođen je 1885. u Hreljinu. Tamo je započeo polaziti osnovnu školu, a završio ju je u Krešišću (Križišću). Naime, nakon majčine smrti, do očeva ga je povratka iz Amerike odgajala tetka koja je živjela u Križišću. Gimnaziju je polazio u Sušaku i Senju, gdje je 1904. maturirao. Medicinu je diplomirao na Medicinskom fakultetu u Pragu. U Pragu ostaje još jednu godinu na daljnjem naukovanju. Radio je u bolnici u Rijeci i u Banjoj Luci, a gradski fizik bio je u Kostajnici. Prije Prvoga svjetskog rata, koncem 1912., dolazi u Crikvenicu za općinskog i kupališnog liječnika. Crikvenica se u to vrijeme

meteorski razvijala u turističkom smislu i uskoro se svrstala u sam vrh europskih i svjetskih turističkih središta [1].

Svojim je požrtvovnim radom, revnošću i ljubaznom susretljivošću te širokim stručnim znanjem stekao velike zasluga i poštovanje u svim slojevima društva u Crikvenici i cijelom Vinodolu. Tako je bilo i u svim tadašnjim mjestima njegova službovanja. Bio je simpatična pojava. Govorio je više jezika, a to je u turističkoj Crikvenici bilo i te kako važno [1]. Ordinacija mu je bila dobro i suvremeno opremljena. Uz opremu za rutinski rad i malu kirurgiju, imao je i rendgen, dijatermiju, kvarc, soluks i druge aparate za fizikalnu terapiju i elektroterapiju. Prema ondašnjim običajima, imao je svoga zubotehničara. U ordinaciji je, iako rijetko, obavljao tonzilektomiju, traheotomiju kod diftertija i druge zahvate. Usluge je pružao i na terenu, gdje je vodio i dovršavao porođaje. Obavljao je dužnost općinskog i kupališno-lječilišnog liječnika. Bio je stalni liječnik u "Češkoj koloniji" te liječnik američanskog, češkog, državnog i zagrebačkoga dječjeg doma. Bio je član i nekoliko puta predsjednik Lječilišnog povjerenstva koje je prema ondašnjim propisima vodilo turističku i zdravstvenu politiku i turističku medicinu pa je i u toj djelatnosti stekao ugled i zasluge [1,2,3].

Već tijekom Prvoga svjetskog rata, tj. od 1916., u Crikvenici se poduzimaju koraci i akcije za nacionalizaciju i povoljan otkup mađarske hotelske industrije i golemih površina crikveničkih gradilišta koja su

Sl. 2. Recept dr. Ivana Sobola realiziran u ljekarni mr.ph. Veljka Smokvine u Crikvenici

tijekom zadnjih desetljeća pala postala vlasništvo mađarskih kapitalista. Drugim riječima, nastojalo se da sva mađarska imovina na ovim prostorima prijeđe u domaće, hrvatske, ruke i vlasništvo. Glavni nosioci i akteri u ostvarenju tih ideja i programa bila je “trojka”: Josip Ljubić, upravitelj crikveničke podružnice Hrvatske zemaljske banke, dr. Ivan Sobol i Zlatko Šafarić, odvjetnik i javni bilježnik. U tome su i uspjeli. Za vođenje svih hotela u Primorju, osnovano je već tijekom rata, tj. 25. ožujka 1918., “Jadransko hotelsko i kupališno dioničko društvo” sa sjedištem u Crikvenici. Poslije su u tome mnogo pripomogli Dušan

Plavšić, dr. Milivoj Dežman, Nikola Kostrenčić, Frane Paulić i dr. Dr. Ivan Sobol bio je član Upravnog odbora i dioničar Društva [2,3].

Završetkom Prvoga svjetskog rata nastale su mnoge teškoće, u prvom redu financijske, pa se Društvo našlo pred velikim problemima. Hotele i ostalu imovinu trebalo je osposobiti za rad, prije svega obnoviti i preurediti jer su tijekom rata hoteli služili kao vojne bolnice u okviru Crvenog križa, čiji je predsjednik bio crikvenički župnik msgr. Anton Rigoni, pa su bili znatno oštećeni i nesposobni za turističku djelatnost. Da bi se financijski ojačali, pokrenuta je akcija da se u Crikvenici otvori igračnica tipa Monte Carlo, koja bi donosila veliku financijsku dobit poput igračnica na francuskoj, belgijskoj, njemačkoj i talijanskoj rivijeri te igračnica u Badenu i na Margaretskom otoku kraj Budimpešte. Da bi se zadovoljili strogi uvjeti i formalno-pravno pokriće, osnovano je u Crikvenici Društvo stranaca ili "Cercle des etrangers" koje je od vlade dobilo koncesiju za otvaranje i držanje igračnice (Casino). Utemeljiteljska skupština održala se je 10. srpnja 1922. u hotelu "Therapia", gdje je igračnica bila smještena. Predsjednik ravnateljstva igračnice bio je dr. Ivan Sobol. Međutim, Društvo stranaca i igračnica su, odlukom protunarodne vlasti odnosno Ministarstva za unutrašnje poslove u Beogradu od 13. lipnja 1925., bili prisiljeni obustaviti rad. Koncem iste godine dolazi i do likvidacije Jadranskog i kupališnog društva koje su poslije naslijedili Savez kupališta Gornjeg Jadrana, Savez za unapređenje turizma na Gornjem Jadranu te od 1935. Turistički savez za Hrvatsko primorje i Gorski kotar, a u Crikvenici Turistički odbor (prije Lječilišno povjerenstvo). U svim je tim društvima i savezima djelovao i dr. Ivan Sobol [2,3].

Uza sav svoj rad, bio je i svestrani društveni, gospodarski, kulturni, prosvjetni i socijalni djelatnik. Tako je, primjerice, bio je u čelništvu "Jugoslavensko-čehoslovačke lige" (od 1926.) i "Jugosokola". Osobito se isticao suradnjom, pomaganjem i učvršćivanjem prijateljskih veza sa češkim i slovačkim turistima i liječnicima. Posebno se to odnosi na dječju "Češku koloniju", čiji je bio službeni liječnik, na koloniju za odrasle "Moj mir", "Češku kuhinju" i druge čehoslovačke organizacije u Crikvenici, ali i u onodobnoj Čehoslovačkoj [3].

Njemačka i Italija sa svojim satelitima napale su 6. travnja 1941. Kraljevinu Jugoslaviju. Nakon kapitulacije i rasula Jugoslavije i njezine vojske, 10. travnja 1941. proglašena je NDH. Južne dijelove Hrvatske, uključivši Crikvenicu, okupirala je tada talijanska kraljevska vojska. U Crikvenici osnivaju štab V. armijskog korpusa (3 divizije) i vojnu bolnicu

u bivšoj češkoj koloniji i nekim hotelima. U svojim rukama imaju i svu civilnu vlast, a hrvatska lokalna vlast je samo simbolična. Uskoro, već ljeti 1941., u Hrvatskom primorju i vinodolskom kraju dolazi do organiziranja i rasplamsavanja ustanka protiv okupatora. Bilježe se i prvi gubitci talijanskih vojnika. Da bi se to spriječilo i zastrašio se narod, talijanske vlasti i njezini kraljevski karabinjeri, u potrazi za žrtvenim janjcima i opravdanjem svoje nemoći, počinju s uhićenjem mjesnog življa i rodoljuba. Zbog sramne izdajničke uloge talijanskog podoficira-tumača, uhitili su 18. prosinca 1941. i dr. Ivana Sobola s još petero građana, tobožnjih suradnika dr. Sobola i partizana. To su bili: Franjo Car, krojač iz Crikvenice, te pokućarci-torbari iz Dalmacije: Ivan Bilić, Božo Šubašić, Mate Šubašić i Mirko Vidović. Prethodno su uhitili i zubara Kalouda i Egidija Matrljana kojega su 20. prosinca do smrti pretukli. Spomenuti podoficir-tumač bio je dužnik dr. Sobolu jer je za njega iz Italije donosio zubarsko zlato i lijekove. Zlato i lijekove nije donio, a novac je potrošio. Pokušao se lišiti vjerovnika pa mu je podmetnuo kompromitirajuću cedulju, tobože iz šume. Dr. Ivan Sobol tajno je surađivao s NOP-om preko dr. Mira Gradišnika, ravnatelja Higijenskog zavoda, i pomagao lijekovima i ostalim potrebnim materijalom, ali nikada nije imao veze s komunizmom. Talijani nisu imali nikakva dokaza o njegovoj suradnji s partizanima, iako je partizane povremeno potajno liječio. Međutim, trebali su žrtveno janje. Zato su ujutro 26. prosinca 1941., drugi dan Božića, u Domu kulture na Petaku (bivša Sokolana) upriličili suđenje spomenutoj šestorici. Nakon vijećanja Vojnog suda, koje je trajalo samo 22 minute, u 10,58 sati rasprava je završena i svima je izrečena smrtna kazna strijeljanjem. Smrtna kazna izvršena je istog dana u 12 sati na mjestu sjeveroistočno od Crikvenice, udaljenom oko kilometra od Triblja. Tamo, na mjestu strijeljanja, sada je spomenik. To je improvizirano i nakaradno suđenje dovelo do *justicmorda*, tj. do pravosudnog umorstva nevinih. Gradski načelnik ing. Nikola Brozina i biskup senjsko-modruški Viktor Burić intervenirali su preko Vatikana do rimskih talijanskih vlasti za njihovo oslobođenje. Navodno je neposredno prije izvršenja smrtne kazne stiglo pomilovanje, ali su se izvršitelji oglušili na to do poslijepodneva, kada je sve bilo gotovo. Tako je završio životni put dr. Ivana Sobola [4–8].

U znak zahvalnosti i u čast njemu i njegovu bratu dr. Matu, koji je u travnju 1943. umro u partizanskoj bolnici u Drežnici od pjegavog tifusa, nakon završetka Drugoga svjetskog rata bolnica u Rijeci dobila je ime: Opća bolnica "Braće dr. Sobol". U Rijeci i Crikvenici jedna ulica nosi njihovo ime.

Sl. 1. Dr. Mate Sobol
(1904 – 1944)

DR. MATE SOBOL

Podrijetlom iz Hreljina, Mate Sobol, brat dr. Ivana Sobola, rođen je 1904. godine. Medicinske znanosti slušao je i diplomirao na Medicinskom fakultetu u Pragu. Radio je u Selcu kao općinski i kupališni liječnik. Imao je i Opću privatnu ordinaciju. Uz to je bio mornarički liječnik jer je Mornarička baza za Gornji Jadran bila u Selcu. U veljači 1941. oženio se Nadom Turina iz Križišća, kćeri veletrgovca Marijana Turine [9].

U Selcu je mnogo i nesebično radio na unapređenju i razvoju turizma koji je tada bio u usponu. Višekratno je konstruktivno sudjelovao na sastancima i savjetovanjima turističkih i zdravstvenih djelatnika šire regije. Aktivno je radio na tom planu zajedno s nekolicinom domaćih ljudi, ali i stranaca zaljubljenih u Selce. Komunicirao je i korespondirao s crikveničkim turističkim djelatnicima i promicateljima kao i s onima iz okolnih turističkih mjesta. Povezanost i zajedničko djelovanje pružalo im je veće mogućnosti boljeg i bržeg razvoja i napretka. Održavao je tako vezu s brojnim liječnicima iz domovine, ali i iz čitave Europe. Upravo su liječnici iz čitave Europe savjetovali i upućivali svoje pacijente u ovo naše područje na liječenje i oporavak. S prednostima naše obale, prirodnim ljepotama, prikladnom klimom i terapijskim mogućnostima bili su upoznati iz brojnih europskih, ali i naših publikacija i to od naših, ali još više od svjetski priznatih i poznatih stručnjaka koji su upoznali naše prilike i mogućnosti. Pokušavao je stvoriti uvjete za djelovanje turističke medicine i zdravstvenog turizma, ali ga je u tome zaustavio i spriječio rat. Posebno je bio zaslužan za izgradnju Doma prosvjete 1934. i Knjižnice i čitaonice te za njihov napredak i pravilno usmjerenje. Aktivno je djelovao u Kupališnom povjerenstvu i Općinskom turističkom odboru, koji su vodili turističku djelatnost koja se tada u Selcu brzo i uspješno razvijala [10].

Krajem 1941. Talijani su ga uhiti, ali je uskoro pušten. Međutim, starijeg mu brata dr. Ivana Sobola Talijani su strijeljali 26. prosinca 1941. u Crikvenici. Uskoro nakon toga dr. Mate Sobol odlazi u partizane. Budući

da je to bilo u početku rasplamsavanja narodnog ustanka protiv okupatora, nedostajalo je liječnika i drugoga medicinskog osoblja pa je tako dr. Mate Sobol bio među prvim liječnicima koji su pristupili NOB-u [11]. Najviše je djelovao u vojno-partizanskoj bolnici Drežnice, a prema potrebi i na čitavom području Like, Gorskog kotara i Hrvatskog primorja. Sama bolnica često se selila, a radila je u vrlo teškim uvjetima, ovisno o ratnim borbama i potrebama. Seljenje s teškim i lakšim ranjenicima i bolesnicima obavljalo se u teškim i opasnim okolnostima. Tu je dr. Mate Sobol pokazao i dokazao svoju veliku humanost, požrtvornost i domoljublje jer se je čitavo vrijeme bespogovorno, svesrdno i nesebično zalagao na tom opasnom, ali časnom poslu. U početku je dužnost obavljao u prihvatnim ambulancama, improviziranim u privatnim kućama za lakše ranjenike, prolazne borce i pučanstvo na slobodnom teritoriju. Povremeno je imao nadzor i skrb nad dvije ili više ambulanti u Drežnici i okolicama, te nad ranjenicima i bolesnicima smještenim u privatnim kućama. Tijekom neprijateljskih ofenziva, kad su teški ranjenici bili smješteni u špilje, nadstrešnice i zemunice, dr. Mate Sobol je ostajao s njima, zatrpan pod zemljom do završetka ofenzive. Nakon jedne takve neprijateljske ofenzive, dr. Mate Sobol obolio je od pjegavog tifusa od kojega je u travnju 1943. u bolnici umro. Pokopan je u Drežnici, a supruga je poslije njegove posmrtno ostatke prenijela u obiteljsku grobnicu Marijana Turine u Križišću. Tako je herojska smrt zaustavila djelo, nade i namjere perspektivnog liječnika, turističkog i društvenog djelatnika, humanista i rodoljuba dr. Mate Sobola [9–11].

U Domu prosvjete u Selcu održana je 19. rujna 1943. posebna skupna komemoracija u počast četvorici palih boraca, među njima i dr. Mati Sobolu, te sv. Misa zadušnica u župnoj crkvi u Selcu [10].

U svrhu priznanja i zahvale, nakon Drugoga svjetskog rata velika bolnica u Rijeci nosila je ime Opća bolnica "Braće dr. Sobol" kao uspomena na dr. Ivana Sobola i dr. Matu Sobola, poznate i priznate domaće liječnike. Jedna ulica u Rijeci i jedna u Crikvenici nose njihovo ime.

IZVORI I LITERATURA

1. Brozović B. Vinodolska knežija i morska kupališta. Zagreb: Tisak zaklade tiskare "Narodne novine, 1939.
2. Ljubić J. U borbi za nacionalni turizam. Riječka revija 1964 (12): 1003-29.
3. Krištafor V, Jurdana S, Uremović V. Turistička Crikvenica 1888-1988. Crikvenica: Turističko društvo Crikvenica, 1988.
4. Antić V. Vinodolska Selca u borbi. Selca: Udruženje boraca narodnooslobodilačkog rata, 1975.
5. Ježić D. Represije neprijatelja talijanskog okupatora i ustaša u Vinodolu 1941., Vinodolski zbornik 2. izd. Crikvenica: Odbor za obilježavanje 40 godišnjice Ustanka, 1981. str. 167-74.
6. Ježić D. Zašto je streljan dr. Ivan Sobol. Novi list i ostali dnevni tisak 26. i 27. prosinca 1981.
7. Montiljo H. Rukopis. Muzejska zbirka SUBNOR-a, Crikvenica – Bribir.
8. Pinčić N. Plotuni u Crikvenici. U: Od Pule do Paga., Pula, Mali Lošinj: "Otokar Keršovani", 1958. str. 64–6.
9. Obiteljska arhiva dr. Jasne Sobol-Dimec, kćeri dr. Mate Sobola.
10. Antić V. Vinodolska Selca u borbi. Selca: Udruženje boraca narodnooslobodilačkog rata 1975.
11. Jančić-Starac J. Vojno-partizanska bolnica u Drežnici 1941–44. Zagreb: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, 1971.